



УДК 364.63-053.2:343.988

DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2026-14-6>

Руслан Анатолійович Горчинський

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-7156-5904>

аспірант спеціальності «Соціальна робота»

Київський столичний університет ім. Б. Грінченка,

м. Київ, Україна

r.horchynskiy.asp@kubg.edu.ua

Тетяна Леонідівна Лях

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-8807-0497>

кандидат педагогічних наук, професор,

професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Київський столичний університет ім. Б. Грінченка,

м. Київ, Україна

t.liakh@kubg.edu.ua

ІНДИКАТОРИ РИЗИКУ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДИТИНИ ЧЕРЕЗ ПРОЯВИ НЕВИКОНАННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

У науково-методичній статті визначено індикатори ризику вчинення домашнього насильства щодо дитини через аналіз проявів невиконання або неналежного виконання батьками або законними представниками дитини визначених законом батьківських обов'язків. Актуальність дослідження зумовлена зосередженістю більшості існуючих індикаторних систем на стані та поведінці дитини, які переважно відображають наслідки тривалого травматичного впливу домашнього насильства. У зв'язку з цим метою статті є обґрунтування доцільності використання поведінкових і вербальних проявів виховних та світоглядних позицій дорослих як джерела інформації для ідентифікації ризику домашнього насильства стосовно дитини на ранніх етапах.

На основі змісту статті 150 Сімейного кодексу України систематизовано індикатори ризику та розмежовано їх із проявами вже вчиненого домашнього насильства. Визначено, що індикатори ризику відображають установки, переконання та поведінкові моделі батьків, які можуть свідчити про ймовірність неналежного виконання батьківських обов'язків, тоді як прояви насильства обумовлені діями або бездіяльністю, що завдають шкоди дитині. Такий метод дозволяє уникнути змішування ситуацій ризику з фактами насильства та підвищує точність фахової оцінки стану дитини і необхідності професійного втручання.

Запропонований підхід зміщує фокус уваги з фіксації наслідків систематичного насильства на аналіз передумов його виникнення. Розроблена класифікація може використовуватися як додатковий практичний інструмент у діяльності фахівців суб'єктів, що працюють з дітьми та сім'ями, і спрямована на розширення можливостей своєчасного виявлення ризиків, планування превентивних втручань та підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії у сфері захисту прав дитини.

Ключові слова: домашнє насильство стосовно дитини, раннє виявлення, індикатори ризику насильства, батьківські обов'язки; суб'єкти роботи з дітьми; попередження домашнього насильства.

Вступ. У XXI столітті домашнє насильство стосовно дитини залишається як однією із актуальних соціальних проблем суспільства, так і розповсюдженим порушенням прав дитини. На законодавчому рівні держава гарантує захист кожній дитині від будь-яких проявів домашнього насильства, зобов'язуючи відповідні суб'єкти здійснювати заходи щодо недопущення випадків насильства, припинення насильницьких дій та надання оперативної та якісної допомоги постраждалим особам. Відповідно організації та установи, що здійснюють практичну діяльність за напрямом запобігання та протидії

домашньому насильству, мають фахово виявляти як власне випадки насильства стосовно дитини, так і дітей, щодо яких існує ризик здійснення насильства.

Своєчасне виявлення дитини, стосовно якої існує ризик вчинення домашнього насильства, дозволяє здійснити оперативне реагування профільних структур на конкретний випадок, що проявляється у професійних діях щодо припинення насильства, надання необхідної допомоги дитині, убезпеченні від повторних проявів насильства, а також у зміні поведінки кривдника. Забезпечити своєчасність виявлення має професійна спроможність фахівців ідентифікувати реальні або потенційні ризики вчинення домашнього насильства як під час контактів з дитиною, так і з її батьками/законними представниками. Ця компетентність базується на знаннях нормативно-правової бази захисту прав дитини; розумінні та дотриманні принципу найкращих інтересів дитини; обізнаності щодо конкретних індикаторів, які можуть свідчити про ймовірне вчинення насильства.

У сучасній науковій літературі більшість індикаторів ризику вчинення домашнього насильства сфокусовані на зовнішньому вигляді, фізичному та емоційному стані й особливостях поведінки дитини. Однак стійкі прояви цих індикаторів часто є наслідками тривалого, системного насильства, адже формуються в результаті довготривалого негативного впливу на дитину (*Індикатори насильства*, 2020), а отже не завжди забезпечують дійсно оперативне виявлення ризику вчинення домашнього насильства. Додатковим інформаційним джерелом для фахівців можуть стати індикатори невиконання або неналежного виконання дорослими батьківських обов'язків щодо виховання дитини, оскільки низький батьківський потенціал часто стає фактором ризику вчинення домашнього насильства. Синтез даних про наявність чи відсутність індикаторів насильства через призму стану дитини, особливостей її поведінки та висловлювань батьків або законних представників дозволить фахівцю сформулювати об'єктивне уявлення щодо ризиків вчинення домашнього насильства.

Питанню виявлення дітей, щодо яких існує ризик вчинення домашнього насильства, а також аналізу наслідків домашнього насильства присвячені наукові роботи багатьох українських авторів. Зокрема, А. Фоменко та Е. Сидорова (2022) подають розгорнутий опис наслідків насильства в сім'ї для дитини, об'єднуючи типові прояви у кластери наближених та віддалених у часі. Публікація А. Гусак та П. Гусак (2024) містить аналіз психологічних наслідків домашнього насильства для дитини, зокрема проявів тривожних розладів, депресії, зниження навчальної успішності тощо. С. Харченко (2024) наводить перелік зовнішніх та поведінкових проявів вчинення домашнього насильства стосовно дитини відповідно до різних форм насильства – фізичного, психологічного, сексуального та економічного. Відповідно, перелічені ознаки можна розглядати в контексті визначення індикаторів ймовірності вчинення домашнього насильства, які у своїй практичній діяльності можуть застосовувати фахівці суб'єктів роботи з дітьми.

Дослідницький інтерес до визначення зв'язку таких понять, як виконання батьківських обов'язків та запобігання домашньому насильству, наявний у наукових публікаціях з педагогіки, права та соціальної роботи. Зокрема, Ж. Петрочко та Н. Датченко (2023) фокусуються на дотриманні найкращих інтересів дитини як ключовому критерію виконання батьківських обов'язків, а відтак запобіганні можливому вчиненню домашнього насильства. У публікації Л. Наливайко (2024) розкривається питання обов'язку держави створити умови для ефективного виявлення домашнього насильства. У роботі підкреслюється, що ця задача є не окремою функцією вузького кола спеціалістів відповідних структур, а загальною нормою діяльності суб'єктів, які контактують із дитиною. О. Галус та О. Галус (2021), розкриваючи практичні аспекти виявлення закладами загальної середньої освіти дітей у складних життєвих обставинах, визначають ключові умови ефективності цього процесу: систематичне спостереження за психоемоційним станом дитини, належну фахову підготовку спеціалістів та наявність чітких алгоритмів міжвідомчої взаємодії.

Водночас, проблема виявлення ризиків домашнього насильства крізь призму вербальних та поведінкових індикаторів батьків та якості виконання ними батьківських обов'язків залишається недостатньо висвітленою й потребує детального розгляду.

Мета статті: визначити та описати індикатори ризику вчинення домашнього насильства стосовно дитини, що проявляються через невиконання або неналежне виконання батьківських обов'язків.

Наукова новизна статті полягає в обґрунтуванні підходу до виявлення ризиків вчинення домашнього насильства стосовно дитини через аналіз проявів світоглядних позицій батьків або законних представників дитини щодо виконання ними батьківських обов'язків. У статті представлені та розмежовані вербальні та поведінкові індикатори як ризику вчинення, так і власне насильницьких дій, на які варто звернути увагу фахівцям суб'єктів по роботі з дітьми під час комунікації із батьками та дитиною.

Методи дослідження: аналіз нормативних документів та науково-методичної літератури з питань домашнього насильства стосовно дитини та виконання батьківських обов'язків; порівняння індикаторних підходів із визначеними у наукових джерелах наслідками домашнього насильства; систематизація та узагальнення результатів для розробки індикаторів виявлення ризику вчинення домашнього насильства через прояви невиконання або неналежного виконання батьківських обов'язків.

Виклад основного матеріалу. Кожна дитина має невід'ємне право на захист від будь-яких форм та проявів насильства. Це право закріплене як у міжнародних нормативних документах, зокрема у ст. 19 Конвенції ООН «Про права дитини» (ООН, 1989), так і у національному правовому полі. Захищати дитину від насильства першочергово мають її батьки, а в разі їх відсутності – законні представники. Відповідний батьківський обов'язок чітко визначений текстом ст. 18 Конвенції ООН «Про права дитини», зокрема саме батьки не лише несуть особисту відповідальність за виховання дитини та її розвиток, а й мають діяти виключно в найкращих інтересах дитини (ООН, 1989). Однією із ключових складових поняття «найкращі інтереси дитини» є забезпечення комплексної безпеки дитини, адже в разі відсутності цієї складової біологічні потреби і потреби у розвитку також не будуть задоволені (Петрочко & Датченко, 2023). Здійснюючи виховну та розвивальну функції, батьки або законні представники зобов'язані унеможливити будь-які прояви насильства щодо дитини. Якщо ж дитина зазнає домашнього насильства, це на пряму свідчить про невиконання або ж неналежне виконання батьками визначених батьківських обов'язків.

Стаття 10 Закону України «Про охорону дитинства» (Закон України «Про охорону дитинства», 2001/2026) регламентує відповідальність держави щодо забезпечення захисту дитини від усіх форм насильства, зокрема й тих, що вчиняються з боку батьків або осіб, які їх замінюють. У практичній площині це передбачає надання дитині своєчасної допомоги та вжиття фахівцями заходів, адекватних ситуації, де першочерговими виступають вчасне виявлення дитини та її ідентифікація як такої, що потребує професійного втручання.

Суб'єкти, що залучені до виявлення дітей, стосовно яких є ризик вчинення домашнього насильства, визначені низкою нормативних актів: Постановою Кабінету Міністрів України «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 01.06.2020 року № 585 (Кабінет Міністрів України, 2020), Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми» від 19.11.2025 року № 1513 (Кабінет Міністрів України, 2025), Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації надання соціальних послуг» від 14.01.2026 року № 64 (Кабінет Міністрів України, 2026) тощо. Діяльність більшості визначених законодавчою рамкою суб'єктів пов'язана з наданням різних послуг дітям та сім'ям з дітьми і передбачає безпосередню взаємодію як з дитиною, так і з її батьками/законними представниками. У закладах та установах системи освіти, культури, спорту, охорони здоров'я, а також в рамках діяльності громадських організацій дитина може реалізовувати власні потреби, проводити дозвілля, отримувати необхідні для розвитку послуги, займатися провідною діяльністю та відчувати себе безпечно. Водночас фахівці відповідних суб'єктів мають об'єктивну можливість здійснювати систематичне спостереження за станом дитини, відстежувати умови її життєдіяльності та характер сімейної взаємодії. Таким чином формується можливість не лише фіксації змін у фізичному чи психоемоційному стані дитини, але й аналізу поведінкових проявів дорослих та особливостей їхньої взаємодії з дитиною. Саме ця сукупність факторів обґрунтовує доцільність покладання на відповідні суб'єкти функції виявлення дітей, щодо яких існує ризик вчинення домашнього насильства.

Ключовим залишається питання ідентифікації дітей, щодо яких існує ризик вчинення домашнього насильства. Цей процес передбачає чітке визначення індикаторів, на які фахівці відповідних суб'єктів мають орієнтуватися у процесі професійної діяльності та, у разі їх виявлення, забезпечувати своєчасне інформування відповідальних структур.

Типові індикатори щодо ймовірного вчинення домашнього насильства стосовно дитини, рекомендовані для практичного застосування фахівцями суб'єктів виявлення (UNICEF, 2020), зосереджують увагу спеціаліста на фізичному та емоційному стані та поведінці самої дитини. Серед розповсюджених з них – синці на певних ділянках тіла, опіки типових форм, замкнутість дитини, поганий запах, одяг не за погодою, недоїдання, неотримання лікування, виклична або ризикована поведінка, затримка розвитку тощо. Більшість зазначених індикаторів з високою ймовірністю вказують на систематичний і тривалий характер домашнього насильства, оскільки вони є наслідком пролонгованого травматичного впливу на дитину. У зв'язку з цим постає питання виявлення ризику насильства до того, як зовнішній вигляд чи поведінка дитини стане настільки явною через систематичний вплив на неї. На нашу думку, допомогти фахівцям виконати це завдання мають індикатори ризику вчинення домашнього насильства щодо дитини зі сторони батьків – поведінкові та/або вербальні прояви виховних та світоглядних позицій дорослого, що вказують на ймовірність порушення батьківських обов'язків під час взаємодії з дитиною.

На законодавчому рівні батьківські обов'язки закріплені статтею 150 Сімейного кодексу України (Сімейний кодекс України, 2002/2026) та передбачають заборону на використання будь-яких форм фізичного покарання, недопустимість нехтування базовими потребами дитини та її експлуатації, а також зобов'язання забезпечити дитину базовою середньою освітою та вихованням у душі поваги, гідності й любові. Зміст кожного із цих обов'язків дозволяє окреслити перелік індикаторів як власне актів домашнього насильства, так і ризику його вчинення щодо дитини. Здійснюючи контакти із сім'єю, фахівцям суб'єктів виявлення важливо розмежовувати ці поняття. Якщо індикатори вчиненого насильства відображають фактичні дії або бездіяльність, що завдають або завдали шкоди дитині, то індикатори ризику характеризують передумови, установки та поведінкові моделі батьків, які можуть призвести до насильства у майбутньому.

Спостереження за комунікацією, аналіз дій, висловлювань та відношення дорослих до дитини можуть надати фахівцю необхідну інформацію щодо дотримання батьками принципу найкращих інтересів дитини або ж, навпаки, щодо наявності ризиків нехтування ними. Відповідно, фахівці суб'єктів роботи з дітьми мають можливість ідентифікувати загрозу значно раніше, ніж її наслідки проявляться у формі тілесних ушкоджень або стійких психоемоційних порушень. Водночас варто зауважити, що наявність кожного окремого індикатора не є гарантованим підтвердженням невиконання батьківських обов'язків та, відповідно, підтвердженням фактом домашнього насильства або ризиком його вчинення. Проте системність, повторюваність та поєднання кількох індикаторів суттєво підвищують ймовірність такого ризику.

У межах дослідження індикатори ризику було розглянуто через призму взаємопов'язаних площин – світоглядної, вербальної та поведінкової, що дозволило врахувати не лише фактичні дії батьків, а й їхні установки, переконання та моделі комунікації. Тож до індикаторів ризику нами віднесено такі прояви у поведінці та висловлюваннях батьків, які ще не призвели до тривалого травмуючого впливу або безпосередньої шкоди дитині, проте які свідчать про наявність передумов до його виникнення. На противагу їм системні дії або бездіяльність, що порушують права дитини та завдають шкоди її здоров'ю чи розвитку, повинні однозначно розглядатися як прояви насильства та потребують негайного реагування відповідно до визначених алгоритмів взаємодії суб'єктів, першочергово Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження (Кабінет Міністрів України, 2020).

З урахуванням зазначеного підходу на основі аналізу змісту батьківських обов'язків, визначених статтею 150 Сімейного кодексу України, сформовано порівняльну таблицю індикаторів ризику вчинення

та проявів здійсненого домашнього насильства щодо дитини (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння індикаторів ризику вчинення та проявів домашнього насильства щодо дитини через призму невиконання або неналежного виконання батьківських обов'язків

Батьківські обов'язки відповідно до ст. 150 Сімейного кодексу України	Індикатори ризику вчинення домашнього насильства	Прояви насильства (фактичні дії/бездіяльність)
Обов'язок виховувати дитину в дусі поваги до прав і свобод інших людей, любові до сім'ї, родини, свого народу та Батьківщини; поважати дитину (ч. 1, 4 ст. 150 СК України)	<ul style="list-style-type: none"> – знецінення дитини у висловлюваннях («нездара», «ні чого не вартий/варта»); – використання образливих характеристик, навіть у пестливій формі («дурник», «найгірший/найгірша», «кара небесна»); – погрози, залякування («віддам», «вижену», «перестану любити»); – озвучування неприйняття або бажання відмовитись від дитини («краще б тебе не було», «ненавиджу тебе», «нащо ти мені здався/здалась», «ти мені не потрібен/не потрібна»); – відсутність емоційного контакту з дитиною; – авторитарний стиль взаємодії з дитиною; – публічне приниження дитини. 	<ul style="list-style-type: none"> – систематичне приниження дитини, її гідності; – психологічний тиск; – систематична вербальна агресія; – стійке ігнорування думок та інтересів дитини.
Обов'язок піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток (ч. 2 ст. 150 СК України)	<ul style="list-style-type: none"> – знецінення фізичних або психічних потреб та скарг дитини («вигадусь», «переросте», «капризує»); – заперечення наявності проблем; – агресивні або байдужі реакції на скарги дитини; – заохочення шкідливих для дитини практик або байдужість щодо такої поведінки; – відсутність супроводу дитини під час лікування або реабілітації; – перекидання відповідальності за стан дитини на інших осіб або інституції; – знецінення скарг дитини; – демонстративна неповага до особистих кордонів дитини; – епізодичне нехтування потребами; – об'єктивізація дитини («моя дитина – що захочу, те і буду робити») 	<ul style="list-style-type: none"> – несвоєчасність або нехтування необхідністю звернення за медичною допомогою; – незабезпечення або нехтування базовими умовами для розвитку (у тому числі харчування, сон, гігієна); – відмова у медичній допомозі; – відсутність лікування.
Обов'язок забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти та готувати її до самостійного життя (ч. 3 ст. 150 СК України)	<ul style="list-style-type: none"> – знецінення значення та важливості здобуття освіти дитиною; – особисті переконання дорослого, що навчання «не потрібне» і «не варте уваги дитини»; – виправдання пропусків занять та невиконання дитиною освітньої програми; – відсутність взаємодії, ігнорування контактів з педагогами; – ігнорування необхідних умов для отримання дитиною освіти (відмова від забезпечення пристроями для дистанційної форми освіти, незабезпечення необхідними приладами та канцелярією тощо). 	<ul style="list-style-type: none"> – систематичне невідвідування дитиною навчального закладу; – перешкоджання здобуттю освіти; – примушування до діяльності, що замінює навчання.
Обов'язок здійснювати батьківське піклування незалежно від передачі дитини на виховання іншим особам (ч. 5 ст. 150 СК	<ul style="list-style-type: none"> – дистанціювання від дитини («вона зараз із бабусею – хай та нею і займається»); – «декларативне» виконання батьківських функцій; 	<ul style="list-style-type: none"> – залишення дитини без належного догляду; – фактичне ухилення від виконання батьківських обов'язків;

України)	<ul style="list-style-type: none"> – висловлювання про відсутність відповідальності за дитину; – перекладання прийняття рішень та відповідальності щодо задоволення потреб дитини та її розвитку на третіх осіб («так сказали, то ж я нічого самостійно вирішувати або змінювати не буду»). 	– тривале невиконання функцій піклування.
Заборона експлуатації дитини (ч. 6 ст. 150 СК України)	<ul style="list-style-type: none"> – сприйняття дитини як ресурсу («як вважаю за потрібне, так і використовую», «у неї багато здоров'я, то чому б їй не попрацювати?»); – очікування матеріальної або іншої «віддачі»; – тиск через обов'язки, що не відповідають віку («це твій брат/сестра, то ж маєш доглядати»). 	<ul style="list-style-type: none"> – примушування до праці; – використання дитини з метою отримання вигоди; – втягнення у жебрацтво або інші форми експлуатації.
Заборона застосування фізичних покарань та інших видів покарань, що принижують людську гідність дитини (ч. 7 ст. 150 СК України)	<ul style="list-style-type: none"> – висловлювання, що нормалізують домашнє насильство; – виправдання можливості застосування фізичних покарань, страху покарання як методу виховання; – погрози застосування сили; – залякування покараннями, що принижують гідність дитини; – демонстрація агресивних моделей поведінки. 	<ul style="list-style-type: none"> – застосування фізичного насильства; – тілесні покарання; – дії, що принижують гідність дитини.

Джерело: дані авторів

Представлена класифікація дозволяє системно інтерпретувати прояви поведінки батьків у контексті ризику вчинення домашнього насильства щодо дитини та уникнути змішування ситуації ризику з ознаками вже вчиненого насильства. Запропоновані індикатори відображають установки та переконання батьків щодо дитини, що проявляються у їхніх висловлюваннях і можуть свідчити про знецінення дитини або нормалізацію насильницьких практик. Разом із тим вони дають змогу звернути увагу на дії чи бездіяльність батьків, які ще не є системними, однак сигналізують про ризик вчинення насильства щодо дитини. Тож наведена система індикаторів дозволяє фахівцям суб'єктів, що працюють з дітьми та сім'ями, здійснювати більш ранню ідентифікацію ризиків домашнього насильства, орієнтуючись не лише на стан дитини, а й на світоглядні та виховні позиції батьків.

Важливо, що окремі індикатори ризику вчинення насильства, наведені у таблиці, за умови їхнього системного прояву або поєднання можуть трансформуватися у доконані прояви психологічної, фізичної або економічної форми домашнього насильства. У цьому контексті запропонована система індикаторів виконує функцію раннього виявлення, що дозволяє фахівцям своєчасно ідентифікувати загрозливі тенденції у поведінці батьків до моменту завдання безпосередньої шкоди дитині та створює підґрунтя для впровадження превентивних заходів, спрямованих на корекцію батьківської поведінки та запобігання насильству.

Висновки. Питання виявлення дитини, щодо якої існує ризик вчинення домашнього насильства, належить до сфери діяльності кожного суб'єкту, який здійснює взаємодію із сім'єю. Фахівці цих структур мають реагувати на ймовірність вчинення насильства не тільки у випадках, коли стан дитини, її поведінка та висловлювання напряму свідчать про триваючий шкідливий вплив на здоров'я та добробут дитини. Ризик домашнього насильства щодо дитини може проявлятися значно раніше – через дії або бездіяльність батьків, які свідчать про невиконання або неналежне виконання визначених законом батьківських обов'язків.

Запропоноване розмежування індикаторів ризику домашнього насильства та проявів уже вчиненого насильства, структурована відповідно до змісту статті 150 Сімейного кодексу України, дає можливість ідентифікувати не лише факти порушення прав дитини, а й передумови їх виникнення через аналіз світоглядних установок, вербальних проявів і поведінкових практик батьків.

Використання у практичній діяльності наведених у статті індикаторів ризику вчинення домашнього

насильства щодо дитини зі сторони батьків дозволить:

- виявляти потенційні випадки домашнього насильства раніше, ніж за традиційної системи індикаторів, орієнтованої на стан та поведінку дитини;
- планувати та здійснювати превентивні втручання з метою корекції поведінки батьків, що в свою чергу знизить необхідність застосування каральних заходів;
- розширити можливості міжвідомчого реагування, адже надає інструментарій для фахівців суб'єктів, які більше контактують із батьками та сім'єю в цілому, аніж окремо з дітьми.

Своєчасне реагування на виявлені ризики дозволяє всім суб'єктам по роботі з дітьми ефективніше виконувати свої зобов'язання щодо забезпечення найкращих інтересів дитини, створюючи умови для її безпечного та гармонійного розвитку і недопущення насильницьких практик у сімейному середовищі. Превентивне виявлення потенційних випадків домашнього насильства і коректна, системна просвітницька робота із батьками сприяє формуванню безпечного сімейного середовища, у якому дитина може повноцінно розвиватися та зростати.

Перспективи подальших досліджень. Продовженням теми дослідження може стати розробка практичних методик оцінювання батьківських компетентностей на основі описаних у статті індикаторів та апробація запропонованого підходу у практичній діяльності суб'єктів, залучених до роботи з дітьми та сім'ями.

Література

- Галус О., Галус О. Заклади загальної середньої освіти як суб'єкти виявлення дітей, які перебувають в складних життєвих обставинах. Педагогічний дискурс. 2021. № 30. С. 16–23. DOI : <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2021.30.02>
- Гусак А. П., Гусак Т. П. Вплив домашнього насильства на психічне здоров'я неповнолітніх: аналіз причин, проявів та шляхів протидії. Історико-правовий часопис. 2024. Т. 23, № 2. С. 57–66. DOI : <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2024-2/8>
- Деякі питання організації надання соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 № 64. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-2026-p#Text> (дата звернення: 06.03.2026).
- Конвенція про права дитини : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 20.11.1989 : станом на 16 листоп. 2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 06.03.2026).
- Наливайко Л. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення прав дитини на безпечні умови життя. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2024. № 2. С. 8–14. DOI : <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-2-8-14>
- Петрочко Ж., Датченко Н. Забезпечення найкращих інтересів дитини в умовах війни в Україні. Humanitas. 2023. № 3. С. 70–78. DOI : <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.11>
- Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585 : станом на 13 серп. 2024 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-p#Text> (дата звернення: 06.03.2026).
- Про затвердження Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми : постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 № 1513. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1513-2025-p#Text> (дата звернення: 06.03.2026).
- Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III : станом на 4 берез. 2026 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 06.03.2026).
- Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III : станом на 4 берез. 2026 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 06.03.2026).
- Фоменко А. Є., Сидорова Е. О. Насильство по відношенню до дітей: причини, наслідки вчинення та заходи запобігання. *Juvenile policy as a component of supporting Ukraine's national security and defense*. Riga, Latvia, 2022. P. 423–432. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-276-0-19>



Харченко С. В. Провідні ознаки насильства стосовно дітей. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів: матеріали наук.-практ. конф. Харків, 2024.
URL : <https://dspace.univd.edu.ua/bitstreams/660737a1-50a1-42ed-b086-33b16655db84/download>
(дата звернення: 06.03.2026)

Індикатори насильства щодо дитини. UNICEF. URL :
<https://www.unicef.org/ukraine/media/4191/file/Indicators.pdf> (дата звернення: 06.03.2026)

References

- Family Code of Ukraine No. 2947-III of January 10, 2002 (as amended on March 4, 2026). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (date of access: 06.03.2026) (ukr).
- Fomenko, A. Ye. & Sydorova, E. O. (2022). Violence against children: Causes, consequences, and prevention measures. In *Juvenile policy as a component of supporting Ukraine's national security and defense* (pp. 423–432). Riga, Latvia. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-276-0-19> (ukr).
- Galus, O. & Galus, O. (2021). General secondary education institutions as subjects of identifying children in difficult life circumstances. *Pedagogical Discourse*, 30, 16–23. <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2021.30.02> (ukr).
- Husak, A. P. & Husak, T. P. (2024). The impact of domestic violence on the mental health of minors: Analysis of causes, manifestations, and ways of counteraction. *Historical and Legal Journal*, 23(2), 57–66. <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2024-2/8> (ukr).
- Kharchenko, S. V. (2024). Key signs of violence against children. In *Current problems of modern science in research of young scientists, cadets and students: Proceedings of the scientific and practical conference*. Kharkiv. <https://dspace.univd.edu.ua/bitstreams/660737a1-50a1-42ed-b086-33b16655db84/download> (ukr).
- Law of Ukraine “On Childhood Protection” No. 2402-III of April 26, 2001 (as amended on March 4, 2026). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (date of access: 06.03.2026) (ukr).
- Nalyvaiko, L. (2024). The concept and content of administrative and legal support for children’s rights to safe living conditions. *Scientific Bulletin of Dnipro State University of Internal Affairs*, 2, 8–14. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-2-8-14> (ukr).
- Petrochko, Zh. & Datchenko, N. (2023). Ensuring the best interests of the child under wartime conditions in Ukraine. *Humanitas*, 3, 70–78. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.11> (ukr).
- Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Procedure for Responding to Cases of Violence and Child Abuse” No. 1513 of November 19, 2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1513-2025-n#Text> (date of access: 06.03.2026) (ukr).
- Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Ensuring Social Protection of Children in Difficult Life Circumstances” No. 585 of June 1, 2020 (as amended on August 13, 2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-n#Text> (date of access: 06.03.2026) (ukr).
- Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “Some Issues of Organizing the Provision of Social Services” No. 64 of January 14, 2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-2026-n#Text> (accessed: 06.03.2026) (ukr).
- Indicators of violence against a child* : UNICEF. (n.d.). <https://www.unicef.org/ukraine/media/4191/file/Indicators.pdf> (date of access: 06.03.2026) (eng).
- Convention on the Rights of the Child* : United Nations. (1989) (as amended on November 16, 2023). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (date of access: 06.03.2026) (eng).

RISK INDICATORS OF DOMESTIC VIOLENCE AGAINST A CHILD THROUGH MANIFESTATIONS OF FAILURE TO FULFILL PARENTAL RESPONSIBILITIES

Ruslan Horchynskyi, Postgraduate Student in Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine, e-mail: r.horchynskyi.asp@kubg.edu.ua



Tetiana Liakh, PhD in Education, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine, e-mail: t.liakh@kubg.edu.ua

The article identifies risk indicators of domestic violence against a child by analyzing manifestations of failure to fulfill or improper fulfillment of legally defined parental responsibilities by parents or legal representatives. The relevance of the study lies in the fact that most existing indicator frameworks focus on the child's physical, emotional, and behavioral condition, which often reflects the consequences of prolonged exposure to violence rather than its early warning signs. In this context, the study aims to substantiate the use of adults' behavioral and verbal manifestations, as well as their underlying attitudes and beliefs, as a source of information for identifying the risk of domestic violence at an early stage.

Drawing on the provisions of Article 150 of the Family Code of Ukraine, the study systematizes risk indicators and clearly distinguishes them from manifestations of already committed domestic violence. It is established that risk indicators capture parental attitudes, beliefs, and behavioral patterns that may signal the likelihood of inadequate fulfillment of parental responsibilities, whereas manifestations of violence refer to actions or omissions that cause actual harm to the child. This distinction prevents the conflation of risk situations with confirmed cases of violence and enhances the accuracy of professional assessment of the child's condition and the need for professional intervention.

The proposed approach shifts the analytical focus from identifying the consequences of systematic violence to examining its underlying preconditions. The developed classification can serve as an additional practical tool for professionals working with children and families. It supports earlier identification of risks, facilitates the planning of preventive interventions, and contributes to more effective interagency cooperation in the field of child protection.

Keywords: *domestic violence against children, early detection, violence risk indicators, parental responsibilities, child welfare professionals, prevention of domestic violence.*

Авторський внесок кожного із співавторів: Горчинський Р.А. – 70 %, Лях Т.Л. – 30 %

Декларація щодо використання авторами інструментів генеративного штучного інтелекту:
на жодному з етапів підготовки цього рукопису інструменти штучного інтелекту не використовувалися. Автори несуть повну відповідальність за зміст, достовірність даних і сформульовані висновки.

Стаття надійшла до редакції / Received 20.01.2026

Прийнята до друку / Accepted 27.03.2026

Опублікована / Published 12.05.2026

Унікальність тексту 97,3 % («StrikePlagiarism» ID 333405930)

© Горчинський Руслан Анатолійович, Лях Тетяна Леонідівна, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0